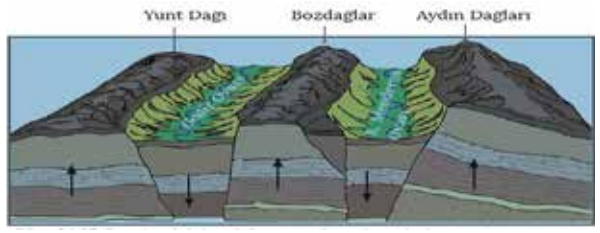
TÜRKİYE'DE BAŞLICA YÜZEY ŞEKİLLERİ

Türkiye ortalama 1132 metrelik bir yükseltiye sahiptir. Topoğrafyanın oldukça engebeli olduğu ülkemizde yükselti, genel olarak kıyılardan iç kesimlere ve batıdan doğuya doğru artar. Yeryüzü şekilleri ise doğu-batı doğrultusunda uzanır. Dağlık alanların oldukça fazla olmasının yanında kıyı ile iç kesimlerde geniş düzlükler de yer alır. Türkiye'nin ana yeryüzü şekillerini **dağlar, ovalar ve platolar** oluşturur. Alp-Himalaya Dağ Kuşağı üzerinde yer alan ülkemizde dağlar, genel itibarıyla sıra hâlinde ve birbirine paralel olarak uzanır. Bunun yanı sıra iç kesimlerde koni şeklinde volkanik dağlar bulunur. Dağların büyük bölümü, levhaların tortul tabakaları sıkıştırması ve bunun sonucunda kıvrılan kütlelerin yükselmesiyle oluşmuştur. Sıradağlar şeklinde uzanan bu dağların en önemlileri Kuzey Anadolu Dağları ile Toros Dağları'dır.



Fotoğraf: Kuzey Anadolu Dağları

Levha hareketlerine bağlı olarak Anadolu'nun bazı kesimlerinde kırılma sonucu horst adı verilen dağlar oluşmuştur. Bu dağlar, kırılmaya bağlı olarak çöken grabenlerin çevresindeki yüksekte kalan kütlelerdir. Özellikle Batı Anadolu'da bulunan Yunt Dağı, Bozdağlar ve Aydın Dağları horst adı verilen dağlara örnek verilebilir.



Fotoğraf: Batı Anadolu'ya ait horst-graben sistemleri

Anadolu'daki volkanik dağlar, III. Jeolojik Zaman boyunca devam eden volkanik faaliyetler sonucu oluşmuştur. Bu faaliyetler, volkanik malzemeyi (lav, kül, cüruf, tüf vb.) üst üste biriktirerek Türkiye'deki en yüksek dağların oluşmasına neden olmuştur. Ağrı, Tendürek, Süphan ve Nemrut dağları Doğu Anadolu'da; Erciyes, Melendiz, Hasan dağları ile Karadağ ve Karacadağ da İç Anadolu'da yer alan volkanik dağlara örnek verilebilir.

Türkiye'de **ovalar;** konumu, denize uzaklığı, büyüklüğü, biçimi ve yükseltileri bakımından farklı özellikler gösterir.



Görsel: Büyük ve Küçük Ağrı Dağı

Kıyılarımızda gelgit olayının etkin olmamasından dolayı akarsuların döküldüğü yerlerde delta ovaları oluşmuştur. Örneğin Yeşilırmak Çarşamba Deltası'nın, Kızılırmak Bafra Deltası'nın, Seyhan ve Ceyhan nehirleri de Türkiye'nin en büyük deltası olan Çukurova'nın oluşmasını sağlamıştır.

İç bölgelerde bulunan Kayseri, Iğdır, Bolu, Muş, Erzincan, Erzurum, Amik (Hatay), Malatya, Afşin ve Elbistan gibi ovalar yükseklikleri bakımından farklılık göstermekle birlikte büyük oranda tektonik hareketlerle meydana gelmiştir. Özellikle Antalya, Burdur, Isparta, Muğla ve Denizli'de karstik süreçlerle oluşmuş ovalar da bulunmaktadır.



Görsel: Ceylanpınar Ovası

Türkiye'de oldukça geniş bir alan kaplayan **platolar,** deniz seviyesine yakın yerlerden başlayıp çok yüksek alanlara kadar görülebilir. Platoların en çok görüldüğü yerlerin başında İç Anadolu gelmektedir. Burada yer alan başlıca platolar Obruk, Cihanbeyli, Haymana ve Bozok'tur. Ülkemizin en yüksek platoları ise Doğu Anadolu'da yer almaktadır. Erzurum, Kars ve Ardahan platoları başta olmak üzere bu yeryüzü şekilleri, genellikle akarsuların volkanik alanları aşındırması sonucu meydana gelmiştir. Deniz seviyesine en yakın platoların Marmara Denizi çevresinde yer aldığı görülmektedir. Teke ve Taşeli platoları, akarsuların karstik arazilerdeki faaliyetleri sonucu oluşmuştur. Güneydoğu Anadolu'da bulunan platolar (Gaziantep, Şanlıurfa vb.), Fırat ve Dicle nehirleri tarafından derince aşındırılmış düzlüklerdir.

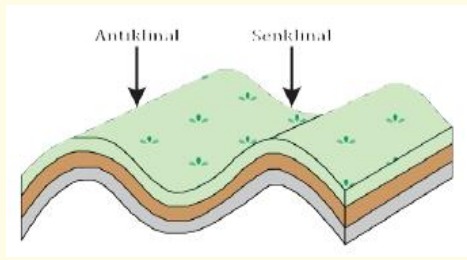


Görsel: Çatalca-Kocaeli Platosu

SORULAR

Soru 1:

Aşağıda jeosenklinal alanlarda tortullaşan malzemenin orojeneze bağlı kıvrılma sürecine ait görsel verilmiştir.



Türkiye'de bulunan aşağıdaki dağlardan hangisi kıvrılma sürecine bağlı olarak <u>oluşmamıştır</u>?

A) Bey Dağları
B) Kaçkar Dağı
C) Tahtalı Dağları
D) Köroğlu Dağları
E) Aydın Dağları

Cevap: E

Soru 2:

Aşağıda verilen platolardan hangisinin oluşumu diğerlerinden farklıdır?

A) Erzurum-Kars
B) Obruk
C) Yazılıkaya
D) Uzunyayla
E) Cihanbeyli

Cevap: A

Soru 3:

Aşağıdakilerden hangisi, Türkiye arazisinin genç oluşumlu bir yapıya sahip olduğunun kanıtlarından biri <u>değildir</u>?

A) Kaplıcaların yaygın olması
B) Tektonik depremlerin sık görülmesi
C) Akarsuların denge profiline ulaşmamış olması
D) Ortalama yükselti ve engebe oranının fazla olması
E) Kıyılarında lagün ve tombolo benzeri dalga birikim şekillerine rastlanması

Cevap: E

Soru 4:

Aşağıdaki akarsulardan hangisinin denize döküldüğü alanda delta ovası meydana <u>gelmemiştir</u>?

A) Kızılırmak
B) Gediz
C) Susurluk
D) Göksu
E) Seyhan

Cevap: C